

KOLL PÅ

Valet 4–6

Caroline Lindfors

LÄRARGUIDEN

När du skriver ut detta material så har vi längst ner på sidorna lagt in två pilar så du lätt ska kunna se vilka uppslag som hör ihop:

KOLL PÅ Valet 4–6

LÄRARGUIDEN

INNEHÅLL	
Så funkar demokrati	6
Att styra ett land	8
Demokrati i vardagen	10
De politiska partierna	12
Dags att rösta	14
Vad händer efter valet?	16
Så fattas beslut	18
Kopieringsunderlag	21
TEST	34

Caroline Lindfors

Sanoma Utbildning

Sanoma Utbildning

Postadress: Box 38013, 100 64 Stockholm

Besöksadress: Rosenlundsgatan 54, Stockholm

www.sanomautbildning.se

info@sanomautbildning.se

Order/Läromedelsinformation

Telefon: 08-587 642 10

Redaktör: Ingela Bengtsson

Grafisk form: Helen Miller Crafoord/Cosmos Art

Illustrationer: Tobias Flygar/Studio Flygar

Fotografier: Shutterstock

Koll på Valet 4–6 Lärarguiden

© 2022 Caroline Lindfors och Sanoma Utbildning AB, Stockholm

Första upplagan

Kopieringsförbud!

Detta verk är skyddat av lagen om upphovsrätt. Vid tillämpning av skolkopieringsavtalet (också kallat BONUS-avtalet) är det att se som ett *engångsmaterial* och får enligt avtalet överhuvudtaget inte kopieras för undervisningsändamål.

Den som bryter mot lagen om upphovsrätt kan åtalas av allmän åklagare och dömas till böter eller fängelse i upp till två år samt bli skyldig att erlägga ersättning till upphovsman/rättsinnehavare.

Inledning

Koll på Valet är ett läromedel i samhällskunskap för år 4–6 som tar upp det centrala innehåll som anges i kursplanen under rubriken *Beslutsfattande och politiska idéer*.

Grundmaterialet till *Koll på Valet* är en allt-i-ett-bok med faktatexter och uppgifter. Digitalt material kopplat till den tryckta boken kommer du och dina elever åt genom att ladda ner appen Alva (gratis). Digitala övningar till innehållet i *Koll på Valet* finns i Bingel.

Den här lärarguiden följer textuppslagen i *Koll på Valet* Allt-i-ett-boken. För varje uppslag finns: lärarledda uppgifter, diskussionsfrågor, kompletterande fakta om bland annat bokens bilder, ord och begrepp som förekommer på uppslaget samt förslag på elevuppgifter. Till flera av uppgifterna hör kopieringsunderlag, vilka är samlade i slutet av lärarguiden.

Förutom denna lärarguide finns även ett digitalt lärarstöd. I *Koll på Valet – Lärarstöd Digital* finns övningar och flera av uppslagens bilder och illustrationer som bildspel att visa för klassen på storskärm eller med projektor. I anvisningarna till vissa övningar nämns förslag på att använda en digital tavla som exempelvis *padlet* eller *jamboard*, där man kan spara anteckningar så de blir tillgängliga för alla anslutna enheter.

(Länkar till de digitala skrivtavlor som nämns ovan: padlet.com och jamboard.google.com)

Arbetsättet EPA omnämns också och är en förkortning för enskilt – par – alla. I dessa övningar förklaras närmare hur arbetsättet är tänkt att användas i det aktuella sammanhanget.

Koll på Valet är ett smakprov ur *Koll på Samhället 4–6* som utkommer 2023.

Så funkar demokrati

I Sverige har vi demokrati. Det innebär att folket, alltså alla människor, ska få vara med och bestämma. Det här gäller både beslut för hela landet och i en liten idrottsförening. Genom att komma med förslag, diskutera och rösta innan något bestäms, har alla chans att säga vad de tycker. Sedan blir det så som de flesta i gruppen (majoriteten) vill. De som tycker annorlunda måste acceptera resultatet.

Målet i en demokrati är att alla åsikter ska vara lika mycket värda. Sådant som ålder, hudfärg, utbildning, sexuell läggning, kön eller pengar ska inte påverka en persons inflytande. Ingen ska diskrimineras.

Frihet att säga ifrån

I ett demokratiskt samhälle ska det finnas yttrandefrihet. Det betyder att människor har rätt att säga vad de tycker – särskilt om de tycker annorlunda än de politiker som styr landet. Ingen ska bli straffad för sina tankar eller åsikter. Och det ska vara tillåtet att sprida sina åsikter på olika sätt, till exempel på internet eller genom demonstrationer.

I en demokrati ska medierna, alltså till exempel tv, radio och tidningar, kunna bevaka vad politikerna gör och bestämmer. Det har alla rätt att få veta.

Ett sätt att använda sin yttrandefrihet är att strejka för klimatet. Den här demonstrationen hölls i Stockholm.

2 SÅ FUNKAR DEMOKRATI

År 1918 demonstrerade kvinnor för att få rösträtt. År 1921 kom fem kvinnor in i riksdagen.

Rösträtt

I en demokrati ska det finnas fria val, där medborgarna väljer vilka politiker som får makten. Politikerna som får flest röster beslutar sedan om till exempel lagar och hur landets pengar ska användas.

Men vilka är folket? Och har alla rätt att rösta? Sverige brukar räknas som en demokrati från år 1921. Det var då kvinnor fick rösträtt och kunde påverka samhället. Innan dess var det enbart män som fick rösta. Ännu tidigare var männen tvungna att ha en viss inkomst för att få rösta.

Hur började det?

Ordet demokrati är grekiska och betyder folkestyre, alltså att folket styr. Idén om demokrati uppstod i den grekiska staden Aten för cirka 2 500 år sedan. Medborgarna röstade om viktiga beslut som rörde staden. Men som medborgare räknades bara män över 20 år som ägde mark. Kvinnor, barn och slavar hade inget inflytande alls. Därför kan vi inte kalla det för demokrati i dag.

SÅ FUNKAR DEMOKRATI 3

Så funkar demokrati

Lärrarledda uppgifter

- Samtala om begreppet demokrati. Undersök vad eleverna redan vet och skriv upp detta på tavlan eller skapa en digital tavla, exempelvis en jamboard. Lyft fram centrala begrepp ur texten och förklara vad de innebär (människors lika värde, yttrandefrihet, tryckfrihet, fria val, majoritetsbeslut, fria medier).
- Samtala om vad som händer i en demokrati om man tar bort någon av demokratins centrala "byggstenar". Med hjälp av *kopieringsunderlag 1* kan eleverna sedan träna mer på demokratins byggstenar.
- Samtala om vad som händer om inte alla vill vara med och rösta i en fråga. Vad händer om bara hälften av klassen vill rösta om något? Även om man följer demokratins regler om att alla har rätt att rösta, kan problem uppstå om få väljer att delta i en omröstning. Här kan eventuellt *brexite* vara ett exempel där cirka 70 procent av medborgarna deltog i folkomröstningen (Se kompletterande fakta.).

- Titta tillsammans på de två bilderna av demonstrationer och jämför dem. Ungefär hur lång tid har det gått mellan de två bilderna? Samtala om likheter och skillnader.

Diskussionsfrågor

- Vad innebär det att ett land har fria val?
- Hur kan ni få vara med och säga vad ni tycker?
- Hur fattar vi ett majoritetsbeslut?
- Vad kan det betyda att ha "frihet att säga ifrån"?
- Har ni röstat om något i er klass?
- Har ni varit med i någon demonstration?
- Vi har yttrandefrihet i Sverige. Betyder det att det går att säga vad som helst då?
- Känner ni till något exempel på diskriminering?

Kompletterande fakta

Bilden till vänster visar ett demonstrationståg mellan Humlegården och Kungsträdgården i Stockholm den 24 maj 2019. Greta Thunberg startade Fridays for future i augusti 2018 och rörelsen spred sig över hela världen.

Bilden till höger visar hur Landsföreningen för kvinnans politiska rättigheter demonstrerar i Göteborg. I tåget går även föreningens ordförande, Fredrika (Frigga) Carlberg. Föreningen fanns under åren 1902–1921. Rösträtt för kvinnor beslutades 1918 och kvinnor kunde för första gången rösta i valet 1921.

I Storbritanniens folkomröstning om brexit år 2016 deltog 72,2 procent av befolkningen i valet. Det slutliga valresultatet visade att 52 procent av dem som röstade ville lämna EU medan 48 procent röstade för att stanna kvar.

ORD OCH BEGREPP

Ämnesord: demokrati, diskriminera, yttrandefrihet, politiker, demonstrera, medier, medborgare, rösträtt

Övriga ord: acceptera, majoritet, sexuell läggning, inkomst, inflytande

Uppgift

Viktigt att kunna säga ifrån (EPA)

Be eleverna att var och en fundera över tillfällen då det är extra viktigt att säga vad man tycker. Därefter kan de samtala i par eller mindre grupper. Låt grupperna berätta för hela klassen vad de pratat om.

Kopieringsunderlag

1. Demokratins byggstenar

I Lärarstöd Digital finns för storskärm eller projektor:

- *demokratiska begrepp som bildspel*
- *övning med centrala begrepp på uppslaget*
- *uppslagets båda bilder.*

Att styra ett land

I en demokrati väljer medborgarna vilka politiker som ska styra landet. Genom att rösta i politiska val kan folket vara med och bestämma vem som får makten. Politikerna berättar hur de vill förändra samhället och varje medborgare röstar på det parti de tycker har bäst åsikter om till exempel sjukvård eller skola. Folket ska regelbundet kunna välja vilka som ska styra. Här i Sverige är det val vart fjärde år.

Några får extra ansvar

För att demokratin ska fungera behöver några utvalda personer ha särskilt ansvar för att majoritetens vilja blir verklighet. När folket väljer politiker som representerar dem i en riksdag kallas det för representativ demokrati.

Skolans elevråd är ett annat exempel på representativ demokrati. Elevrådets uppgift är att se till så att elevernas åsikter når lärarna och rektorerna. Varje klass utser en eller flera personer som representerar just dem i elevrådet. Representanterna kan ta emot olika förslag från klassen som de presenterar för elevrådet.

En viktig demokratisk regel är "en person, en röst". Den som är rik ska inte få större makt att påverka än den som är fattig. Och i elevrådet ska de som går i fyran ha lika mycket att säga till om som de i sexan. Allas röst ska vara lika mycket värd.

6 ATT STYRA ETT LAND

I Nordkorea finns bara ett parti som leds av diktatorn Kim Jong-Un.

När en bestämmer allt

I en demokrati har alla möjlighet att säga vad de tycker och man har rätt att ha olika åsikter. Så är det inte i alla länder. Om en ensam person, eller en mindre grupp, bestämmer allt i ett land kallas det diktatur. Där finns inga fria val så människorna kan inte påverka vem som har makten. Eller så hålls det val men det finns bara en person eller ett politiskt parti att rösta på. Diktatorn som styr landet har ofta hjälp av militären och använder våld mot sina motståndare.

Kungar och presidenter

Ett land som har en kung eller drottning kallas monarki. Sverige är en monarki. Titeln ärvs inom familjen. I dag har kungen eller drottningen i Sverige ingen politisk makt, men är landets statschef. Det innebär att hen representerar landet i olika sammanhang, till exempel när statschefer från olika länder träffas.

Ett land med president kallas republik. USA är en republik. Där utses presidenten i allmänna val, och representerar ett parti. Finland är också en republik men presidenten har inte lika mycket makt som i USA. Både i Finland och Sverige är det statsministern som leder landet.

ATT STYRA ETT LAND 7

Att styra ett land

Lärrarledda uppgifter

- Samtala om skolans elevråd. Låt eleverna förklara vilka uppgifter elevrådet har. Varför kan inte alla elever vara med i elevrådet? Förklara vad representativ demokrati innebär. Varför röstar inte alla svenskar i alla frågor? Jämför illustrationen på s. 6 med bilden av riksdagen på s. 24. Vilka likheter och skillnader finns? **Kopieringsunderlag 2** handlar om fördelar och nackdelar med representativ demokrati.
- Läs första stycket på s. 7 tillsammans och förklara begreppet diktatur. Titta tillsammans på bilden. Hur kan vi se att den visar en diktatur?
- Rita upp en tabell med rubrikerna *Demokrati* och *Diktatur*. Låt eleverna fundera över ord som passar in under rubrikerna. Orden finns i **kopieringsunderlag 3**.
- Titta på bilden av kungen och prinsessorna (tronarvingarna) på s. 7. Samtala om vilken uppgift statschefen i Sverige har. Förklara skillnaden mellan en republik och en monarki. Jämför vårt statsskick med våra nordiska

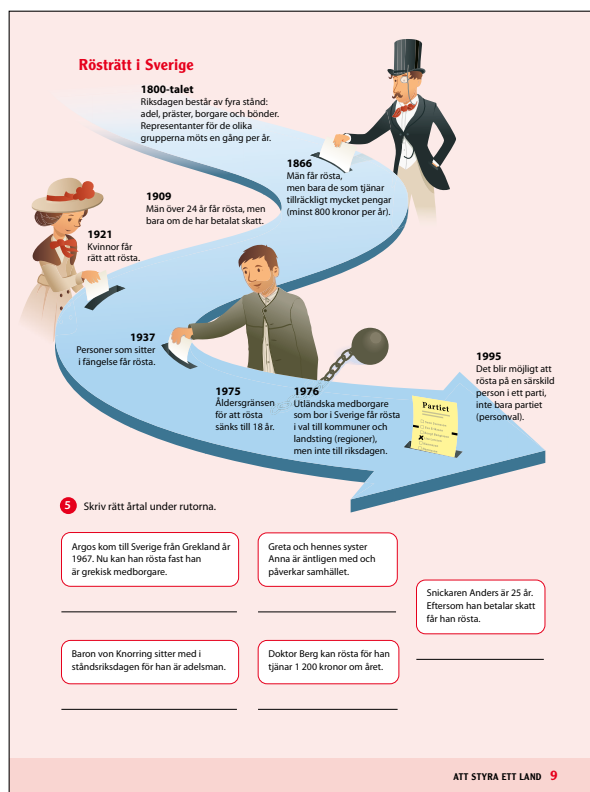
grannländers – vilka är republiker (Finland, Island)? Vilka är monarkier (Danmark, Norge)?

- Titta på en världskarta och samtala om vilka länder eleverna känner till som är republiker och vilka som är monarkier.
- Använd tidslinjen på s. 9 för att samtala om rösträttens utveckling i Sverige. Jämför gärna när rösträtt för kvinnor infördes i våra nordiska grannländer: Finland 1906 (första landet i Europa), Norge 1913, Danmark 1915 och Island 1915. Varför är det viktigt att både kvinnor och män har rösträtt?

Diskussionsfrågor

- Hur vet vi vilka länder som är demokratier?
- Varför tror ni att diktatorn Kim Jong-Un vill visa upp militärparader för folket i Nordkorea? Vilket budskap vill han skicka till resten av världen, tror ni?
- Känner ni till andra diktaturer än Nordkorea?
- Varför fortsätter många länder att vara diktaturer?
- Kungen eller drottningen i Sverige får inte ta ställning i politiska frågor eller rösta i politiska val. Hen ska vara neutral. Varför tror ni att det är så?

Kompletterande fakta

Bilden överst till höger visar en militärparad i Pyongyang i samband med Nordkoreas 70-årsjubileum den 9 september 2018. Just på jubileet var det inga kärnvapen eller långdistansrobotar med i paraden, men väl stridsvagnar, kryssningsmissiler och luftvärnsrobotar.

ORD OCH BEGREPP

Ämnesord: representativ demokrati, diktatur, parti, diktator, monarki, statschef, republik, allmänna val, statsminister

Övriga ord: regelbundet, representera, presentera

Uppgift

Jämför med spelregler

Dela in eleverna i mindre grupper. Låt grupperna diskutera vilka regler som gäller när de spelar fotboll, brännboll, kubb eller något annat spel. Gruppen kan skriva ner vad alla bör veta för att kunna delta i spelet.

Be dem sedan diskutera vad som händer om någon spelare ändrar reglerna eller inte följer dem. Hur gör de andra spelarna då? Vem får ändra reglerna?

Slutligen kan grupperna fundera på vad det finns för likheter mellan spelregler i till exempel fotboll och regler för att styra ett land. Fundera ut minst tre likheter.

Kopieringsunderlag

2. Fördelar och nackdelar med representativ demokrati
3. Demokrati och diktatur – sortera ord och begrepp

I Lärarstöd Digital finns för storskärm eller projektor:

- uppslagets bilder
- underlag för att göra övningen Demokrati och diktatur
- ett bildspel där ett årtal i taget läggs till på tidslinjen
- underlag för att träna på ämnesorden.

Demokrati i vardagen

Demokrati förekommer inte bara i länder och inom politiken. Demokrati är också viktigt i skolan. I skollagen står det att elever ska ha inflytande över sin utbildning och få information om förändringar i skolan. Det ska finnas möjlighet för både elever och vårdnadshavare att säga vad de tycker om skolan. Eleverna ska också få vara med och bestämma skolans ordningsregler.

Mobilförbudet

I Sams och Helles skola finns förbud mot mobiltelefoner. Alla som har en telefon måste lägga den i en låda på morgonen när de kommer. Efter skoldagen delar läraren ut telefonerna igen.

Det tycker Sam är fel. Eleverna borde få använda mobilerna både på rasterna och på lektionerna. Därför tar Sam upp frågan på ett klassråd. Majoriteten håller med honom och klassen beslutar att föra fram sin åsikt till elevrådet. Tillsammans kanske de kan ändra reglerna.

Helle har valts till klassens representant i elevrådet. Hon tar upp frågan med de andra representanterna. Vissa är för och andra är emot förslaget. Här är några av argumenten.

Ja till mobil på skoltid:

- Föräldrarna kan ringa oss
- Spela på rasterna – det blir mindre bråk
- Söka fakter till skolarbete
- Göra anteckningar
- Lyssna på musik för att jobba bättre
- Kan vara på ljudlöst

ANSLAGSTAVLA

Nej till mobil på skoltid:

- Kan bli stulna eller försvinna
- Stör om man surfar
- Smygtagna bilder kan spridas
- Sämre koncentration
- Orättvist för dem som inte har mobil
- Mobbing – Vissa skryter om sina mobiler

10 DEMOKRATI I VARDAGEN

Skärmtiden

Hemma har Helle ett liknande problem. Föräldrarna har bestämt att barnen ska ha skärmtid två timmar på helgen och en timme varannan vardag. De har installerat appar med tidlös på alla datorer och telefoner. Helle vill ha en timme varje vardag och två timmar per dag på helgen. Det skulle ge dubbelt så mycket skärmtid.

Mest irriterande är att föräldrarna bestämt reglerna utan att Helle och syskonen har fått säga sin åsikt. Efter diskussionen om mobilförbud i skolan funderar Helle på vilka argument hon kan använda för att övertyga föräldrarna där hemma om att ändra reglerna kring skärmtiden.

Hur gick det?

Elevrådet lyckades övertyga rektorn och skolpersonalen om att varje klass ska komma överens om hur mobilerna ska användas i just deras klassrum. Men mobiler får inte förekomma på skolgården eller i några gemensamma utrymmen.

Skärmtiden då? Den diskussionen pågår ännu, men Helle är på god väg att övertyga föräldrarna om att de ska testa hennes förslag i en vecka.

DEMOKRATI I VARDAGEN 11

Demokrati i vardagen

Lärarledda uppgifter

- Samtala om vad eleverna kan vara med och bestämma eller påverka i skolan. Gör en lista på tavlan eller skapa digital tavla, exempelvis en jamboard.
- Läs texten om skärmtiden på s. 11 högt för eleverna. Låt tre elever läsa texten i pratbubblorna. Be eleverna komma på ytterligare argument till föräldrarna och till Helle.
- Titta tillsammans på bilden på s. 12. Hur tror ni att det påverkar eleverna att de har uniform när de är på väg till och från skolan? Vad tror ni händer om de kommer till skolan utan skoluniform?

Diskussionsfrågor

- Vad vill Helle diskutera hemma?
- Vad är hon mest irriterad på?
- Vad finns det för fördelar och nackdelar med rektorns beslut?
- Vad innebär det att ha *inflytande* över något?
- Varför ska eleverna vara med och bestämma skolans ordningsregler, tror ni?
- När kan det vara bra att slippa ta ansvar och bestämma saker?

ORD OCH BEGREPP

Ämnesord: skollagen, vårdnadshavare

Övriga ord: inflytande, ordningsregler, argument, övertyga, skoluniform, elevråd, omröstning, undersökning, påverka

Uppgifter

Från förslag till beslut i elevrådet

I klassråd och elevråd kan eleverna få inflytande. Men i vilken ordning ska en fråga behandlas från förslag till beslut? Låt eleverna arbeta i mindre grupper med **kopieringsunderlag 4**. Eleverna klipper ut korten och lägger dem i rätt ordning. Diskutera gärna deras resultat i helklass.

Vad kan jag påverka hemma? (EPA)

Låt eleverna fundera enskilt över vad de kan påverka hemma. De kan skriva en kort lista. Dela in klassen i grupper och låt dem diskutera vad de skrivit ner. Redovisa eventuellt för klassen.

Enkät – Mobilen under skoldagen

Samtala om vad eleverna använder sina mobiltelefoner till (om de har en). Låt eleverna göra en större undersökning i klassen eller i flera klasser. Dela in dem i par och använd **kopieringsunderlag 5**. När undersökningen är avslutad kan resultaten sammanställas i ett gemensamt stapeldiagram. Ett tips är att använda sig av verktyget mentimeter.com i klassen.

Formulera argument

Utgå från bilden på s. 10. Dela in klassen i grupper och låt dem diskutera vilka argument för och emot mobilförbud som de tycker är bra respektive mindre bra. Låt dem sedan skriva en lista på ytterligare argument. Låt eleverna redovisa sina argument i helklass.

eller

Dela in klassen i grupper och låt dem komma på argument för och emot en vegetarisk dag (hemma eller i skolan). Låt eleverna redovisa sina argument i helklass.

Kopieringsunderlag

4. Från förslag till beslut

5. Mobilen under skoldagen

I Lärarstöd Digital finns för storskärm eller projektor:

- uppslagets illustrationer att använda som utgångspunkt (för argument för och emot mobilförbud och för vidare diskussioner som Helle kan ha med sina föräldrar)
- underlag för att göra övningen Från förslag till beslut.

De politiska partierna

I demokratiska länder finns olika politiska partier att välja på. De som röstar på samma parti delar det partiets värderingar om hur samhället ska fungera och utvecklas. I dag finns åtta olika partier i Sveriges riksdag, men i kommuner och regioner finns många fler. I Sverige kan vem som helst starta ett politiskt parti. Men för att ställa upp i riksdagsvalet måste man ha rösträtt, det vill säga vara 18 år och svensk medborgare.

Partierna är föreningar där man kan bli medlem. Medlemmarna kan gå på möten och ta upp sådana frågor som de tycker är viktiga. De är också med och väljer partiets ordförande.

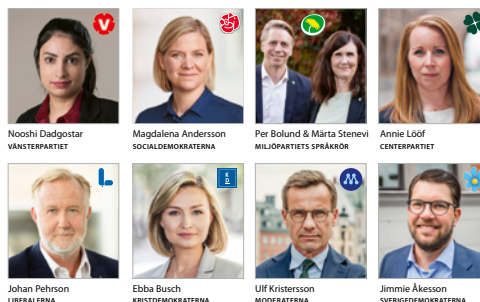
Partiledare

Alla partier har partiledare, språkrör eller talespersoner som blir de mest kända representanterna för partiet. De syns i reklam inför valet, i debatter på tv och de håller tal till medlemmar och väljare. Partiledaren väljs på kongressen, som är partiets egen "riksdag". Partiledaren för det parti som får flest röster i valet får i uppdrag att bilda regering och blir oftast statsminister.

I en partiledardebatt i tv diskuterar partiledarna sina olika åsikter.

14 DE POLITISKA PARTIerna

Vad tycker partierna?

Många partier utgår från en politisk ideologi, som socialism, konservatism eller liberalism. En ideologi handlar om värderingar och åsikter om hur samhället bör styras på bästa sätt. Partiernas ideologier beskrivs ofta som höger, vänster och mittemellan.

Partierna till vänster är inspirerade av socialismen. Ideologin går ut på att alla i samhället ska äga och betala till exempel skola och sjukvård tillsammans. Genom att betala skatt får alla rätt till samma vård och utbildning.

Partierna till höger är ofta inspirerade av liberalismen eller konservatismen. För de här partierna är valfrihet viktigt. Alla ska kunna välja skola eller vårdcentral. De vill också att var och en ska bestämma mer över sina egna pengar och vill därför sänka skatterna.

Ungdomsförbund

Alla partier som finns representerade i riksdagen har ett ungdomsförbund. Där kan ungdomar som är intresserade av politik bli medlemmar. Ungdomsförbunden erbjuder kurser för medlemmar, ordnar demonstrationer och skapar politisk debatt i sociala medier.

DE POLITISKA PARTIerna 15

De politiska partierna

Lärrarledda uppgifter

- Titta på bilderna av partiledarna på s. 15. Vilka partiledare eller språkrör känner eleverna igen?
- Känner eleverna till någon fråga som är viktig för något parti? Diskutera först enligt EPA och titta sedan på rutan på s. 16. Fanns frågorna som står där med i era diskussioner?
- Samtala om var man kan få information om partiernas politik. Skriv upp alla informationskanaler eleverna kommer på – allt från tidningar till tv och sociala medier. Klassen kan diskutera detta enligt EPA.

Diskussionsfrågor

- Hur får vuxna, alltså de som ska rösta, reda på vad de olika partierna vill göra om de vinner valet?
- Vilken funktion har partierna i en demokrati?
- Vad tycker ni är den största skillnaden mellan partier mer till höger och partier mer till vänster?

- I frågan om vi ska ha vinstdrivande skolor eller inte tycker partierna olika. Vilka partier är mest positiva? Vilka är mest negativa? Hur kan man förklara skillnaden?
- Varför är det viktigt med både män och kvinnor i varje parti?
- Hur når politikerna ut med sitt budskap till människorna i Sverige?
- Hur kommer det sig att partier kan byta ut sina viktigaste frågor mot andra frågor?
- I faktarutan på s. 12 står det att politiker inte får skriva vad som helst på sociala medier. Varför är det så?

Kompletterande fakta

Fotot på s. 14: Med knappt ett år kvar till valet 2022 hölls partiledardebatt i Agenda i SVT den 10 oktober 2021. När valet närmar sig kommer utfrågningarna av partiledare eller språkrör allt tätare.

Fotot på s. 17 visar Almedalsveckan 5 juli 2019. Dåvarande finansminister Magdalena Andersson talar på socialdemokraternas dag. Almedalsveckan äger rum i Visby under början av juli sedan 1968

Åtta partier

I Sveriges riksdag finns åtta partier. Alla har sin politik för till exempel skola, klimat, jobb och brottslighet. Vissa frågor är extra viktiga för varje parti. Så här kan de beskrivas med en enda mening. Kom ihåg att vad som är viktigt kan ändras beroende på vad som händer i samhället.

 Liberalerna Vi tycker att skola och utbildning är viktigt så att unga kan nå sina mål.	 Socialdemokraterna Vi vill ha ett starkt samhälle där alla tillsammans betalar för skola och sjukvård.	 Sverigedemokraterna Vi vill minska invandringen och värna om de svenska traditionerna.
 Vänsterpartiet Vi vill ha ett rättvisare samhälle där rika måste dela med sig.	 Moderaterna Vi vill ha ett tryggt samhälle där fler måste få arbete och inte behöver bidrag.	 Kristdemokraterna Vi tycker att sjukvård, äldreomsorg och trygghet är viktigt.
 Miljöpartiet de gröna Vi tycker att klimat, miljö och mänskliga rättigheter är viktigt.	 Centerpartiet Vi vill att människor ska kunna arbeta och bo i hela landet, inte bara i storstäderna.	Politiska partier och deras ideologier förknippas med olika färger. Rött symboliserar socialism och blått liberalism och konservatism. En annan partifärg är grön. Partier som tycker att frågor om miljön och klimatet ska ta stor plats i politiken kallar sig ofta för "gröna" partier. De vill verkligen vara till hjälp till vänster.

16 DE POLITISKA PARTIerna

Från tal till Twitter

Hur gör politikerna för att berätta för folket om partiernas åsikter? Förr i tiden var enda sättet att nå många människor samtidigt att ordna möten och hålla tal. Tekniken har förändrat möjligheterna. I dag kan talen filmas och spridas i sociala medier.

Månaderna innan valet kan man även se bilder på partiledarna tillsammans med slagkraftiga ord som ska övertyga folket att rösta på just deras parti. På sommaren innan valet brukar medlemmarna i de olika partierna synas på stan för att berätta om sin politik och svara på frågor. Ofta har de broschyrer som informerar om hur partiet vill förändra samhället. Det kallas ihland för flygblad. Politikerna kan också skriva debattinlägg i tidningar och på olika sajter.

Internet och sociala medier

På Twitter, Youtube, Instagram, Snapchat och Facebook kan politiker och partier sprida reklam eller diskutera politiska frågor. Där kan väljare också skriva kommentarer. Men man kan inte skriva vad som helst. USAs förre president Donald Trump blev avstängd från Twitter efter att ha uppmuntrat sina följare att storma parlamentet, vilket de också gjorde. Donald Trump hade 89 miljoner följare.

Varje sommar hålls politikerveckan i Almedalen i Visby. Där talar partierna om sin politik.

DE POLITISKA PARTIerna 17

(undantag 2020 och 2021). Politiska partier, näringsliv, medier m.m. samlas för att lyssna på varandra och träffas.

ORD OCH BEGREPP

Ämnesord: partiledare, språkrör, kommuner, regioner, ordförande, debatt, ideologi, socialism, konservatism, liberalism, skatt, debattinlägg, politiskt parti

Övriga ord: kongress, värdering, medlem, talesperson, inspirera, valfrihet, förknippa, symbolisera, slagkraftig, övertyga, broschyr, information, logga (logotyp)

Uppgifter

På **kopieringsunderlag 6** Politiska partier – faktafrågor och **kopieringsunderlag 7** Politiska partier – viktiga frågor får eleverna repetera sina faktakunskaper för att sedan pröva dem i lite

svårare och större uppgifter som de avslutande uppgifterna på **kopieringsunderlag 10** Hur får de som ska rösta reda på vad partierna vill? och **kopieringsunderlag 11** Partidebatt. Dessa uppgifter (10 och 11) kan fungera som bedömningsunderlag för arbetsområdet.

Kopieringsunderlag

6. Politiska partier – faktafrågor
7. Politiska partier – viktiga frågor

I Lärarstöd Digital finns för storskärm eller projektor:

- uppslagens foton som visningsbilder
- bilderna på partiledare och partisymboler som interaktiv övning
- övning med centrala begrepp på uppslaget
- partiernas viktiga frågor att koppla till rätt parti som interaktiv övning.

Dags att rösta

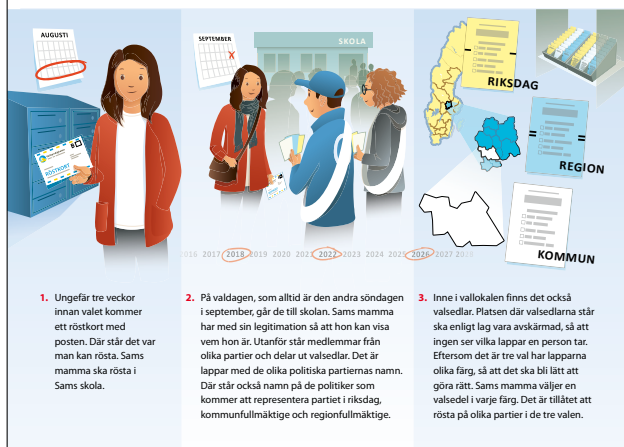
I Sverige är det val vart fjärde år. Då har medborgarna möjlighet att påverka vilka som bestämmer i landet.

I Sverige behöver ingen berätta vilket parti de röstar på. Det kallas valhemlighet och finns för att ingen ska kunna tvinga någon annan att rösta på ett visst parti.

Varje gång det är val väljer folket politiker till riksdagen, kommunfullmäktige och regionfullmäktige. Alltså totalt tre val. Man kan rösta på olika partier i de olika valen.

De som inte kan rösta på valdagen kan förtidsrösta i en lokal som kommunen ordnar, till exempel på ett bibliotek.

Sams mamma ska rösta

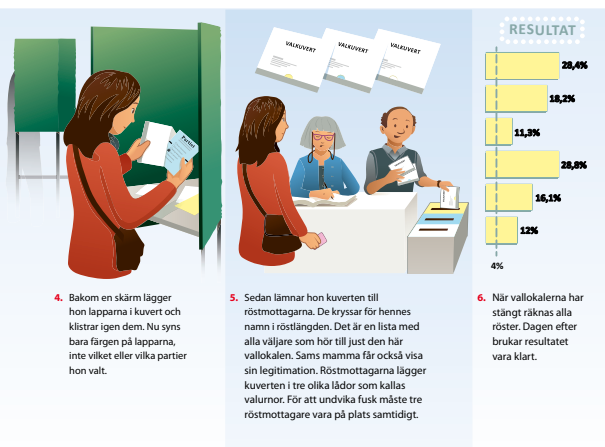
20 DAGS ATT RÖSTA

Men varför får bara vuxna rösta?

Då och då kommer faktiskt förslag på att rösträttsåldern ska sänkas till 16 år. De som är för en sådan förändring menar att det är bra för att fler unga ska kunna påverka hur samhället utvecklas. Det skulle också göra att unga engagerar sig mer i politiken. Motståndarna tycker i stället att barn är för dåligt insatta i samhällsfrågor. Därför kan de lätt bli "lurade" att rösta på politiker eller partier utan att förstå vad partierna menar.

Val i en enda fråga

Ibland förekommer folkomröstningar i hela landet eller i bara en kommun. Då får alla som är över 18 år rösta om en speciell sak. I Sverige har det varit folkomröstningar om att ha högertrafik, om att använda kärnkraft och om att gå med i EU.

DAGS ATT RÖSTA 21

Dags att rösta

Lärrarledda uppgifter

- Samtala om bilderna i serien "Sams mamma ska rösta". Vad visar de?
- Titta på filmen om hur det går till att rösta som finns i Lärrarstöd Digital och Alva.

Diskussionsfrågor

- Varför har vi valhemlighet i Sverige?
- Varför har vi tre olika val på valdagen i september?
- I vilka fall kan det vara bra att ha en folkomröstning?
- Vad skulle kunna vara bra med att sänka åldern för att få rösta?

ORD OCH BEGREPP

Ämnesord: valhemlighet, röstkort, valsedlar, röstmottagare, valurna, kommunfullmäktige, regionfullmäktige, valdagen, förtidsrösta, rösträttsålder, vallokal

Övriga ord: legitimation, avskärma, skärm, argumentera

Uppgifter

När kvinnorna fick rösträtt

I den här uppgiften prövar eleverna att ta beslut utan att alla som är berörda är representerade. Sedan får de fundera över och diskutera rösträttens utveckling och riksdagens sammansättning i Sverige.

Titta på tidslinjen på s. 9. Där står det att kvinnor fick rösträtt 1921, medan män fick rösträtt 1909. De män som låg över gränsen för inkomst och förmögenhet fick rösta redan 1866. Det var en stor framgång för demokratin när även kvinnor fick rösta i riksdagsvalet.

A. Hur blir det om enbart killarna eller enbart tjejerna i klassen får rösta? Här kommer några exempel att fundera på:

1. Ni ska välja film i klassen. Om bara killarna får rösta, hur många blir nöjda?
2. Ni ska välja arbetssätt när ni ska jobba med ett arbetsområde. Hur många blir nöjda om bara tjejerna får rösta?
3. Det är önskevecka i matsalen. Men bara killarna får vara med och rösta fram maträtter. Hur känner sig tjejerna när de går till matsalen efter att maträtterna röstats fram?

B. Dela in klassen i mindre grupper. Låt dem diskutera följande frågor:

- Varför fick kvinnor rösträtt senare än män?
- Vilka är de positiva konsekvenserna av att både kvinnor och män har rösträtt?
- Vad har det för betydelse att det är jämn fördelning mellan kvinnor och män i riksdagen?
- Finns det grupper idag som är dåligt representerade i riksdagen? (Tänk till exempel på funktionsvariationer, ålder eller födelseland.)

Låt grupperna redovisa en i taget och anteckna på tavlan. Vad har de kommit fram till? (Det är viktigt att allas talan kommer fram, alltså att riksdagen ska spegla hela befolkningen, så att samhället blir mer jämlikt och att frågor som är viktiga för olika grupper diskuteras i riksdagen.)

Kopieringsunderlag

8. Hur går det till att rösta?

I Lärarstöd Digital finns för storskärm eller projektor:

- en film om hur det går till att rösta
- övning med centrala begrepp på uppslaget
- ett bildspel med uppslagets bilder om att rösta på valdagen.

Vad händer efter valet?

När rösterna till riksdagsvalet är räknade vet man vilka partier som har fått plats i riksdagen. I riksdagen finns 349 platser som fördelas utifrån hur många röster varje parti fått i valet.

Den som är riksdagens ordförande kallas för talman. Det kan vara en man eller en kvinna fast det heter talman. Ledaren för det parti som fått flest platser i riksdagen får i uppdrag av talman att bilda regering. Sedan måste riksdagen godkänna den nya regeringen.

Riksdagen inleder arbetsåret på hösten med ett högtidligt möte.

Talman Andreas Norlén.

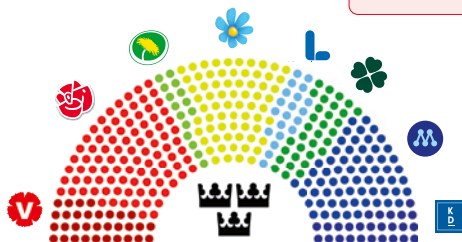
Svårt att komma överens?

Det är vanligt att flera partier samarbetar för att få majoritet i riksdagen. Annars kan det bli svårt att få riksdagen att godkänna regeringens förslag i olika viktiga frågor. Efter valet 2018 fick Socialdemokraterna flest röster, men inte tillräckligt många för att bilda en egen regering. Då bildade de regering tillsammans med Miljöpartiet. Men de behövde även stöd från Centerpartiet, Liberalerna och Vänsterpartiet för att få igenom sina förslag i riksdagen. Alla dessa partier fick kompromissa om viktiga frågor, vilket ledde till många konflikter och kriser.

Två gånger under 1900-talet fick Socialdemokraterna över 50 procent av rösterna och alltså egen majoritet i riksdagen. Då behövde de inte samarbeta med någon.

De partier som inte sitter i regeringen tillhör oppositionen. Oppositionen ska arbeta för att ta makten vid nästa val. Under tiden kritiserar de regeringens politik när de inte håller med och försöker påverka folket att välja annorlunda nästa gång.

Ett parti måste få minst 4 procent av rösterna för att få vara med i riksdagen. Den gränsen finns för att det inte ska bli för många små partier i riksdagen. Då kan det bli svårt att fatta bra beslut.

Så här såg fördelningen ut mellan partierna i riksdagen efter valet 2018.

Vad händer efter valet?

Lärrarledda uppgifter

- Titta tillsammans på bilden på s. 25 som visar fördelningen mellan partierna i riksdagen efter valet 2018. Samtala med hjälp av bilden om varför det tog tid att bilda regering då.
- Förklara vad ordet kompromiss betyder.
- Titta på bilden från riksdagen på s. 24. Förklara att riksmötets öppnande varje höst är extra högtidligt och att kungafamiljen brukar delta.

Diskussionsfrågor

- Vilka får bilda regering efter ett val? Varför kan flera partier få i uppdrag att bilda regering?
- Vi tänker oss att flera partier får i uppgift att bilda regering. Hur gör partierna för att komma överens? (Påminn om ordet kompromissa.)

Kompletterande fakta

Fotot högst upp på s. 24 visar riksmötets (riksdagens) öppnande 14 september 2021. Talmannen hälsade riksdagsledamöterna välkomna till ett nytt arbetsår. Sedan bad han kungen att öppna mötet. Både statsministern och kungen höll tal.

ORD OCH BEGREPP

Ämnesord: talman, regeringen, riksdagen, oppositionen, oppositionspartier, kompromissa

Övriga ord: majoritet, konflikt, kris

I Lärarstöd Digital finns för storskärm eller projektor:

- *bilden från riksdagens öppnande med ord och begrepp som interaktiv övning*
- *övning med centrala begrepp på uppslaget.*

Så fattas beslut

Vissa politiska beslut påverkar hela Sverige, till exempel vilka lagar som gäller. Andra beslut kan handla om en ny simhall eller om bussarna i en kommun. Därför fattas det beslut på olika nivåer i samhället – i riksdagen, i regionerna och i kommunerna.

Riksdagen

I riksdagen sitter det riksdagsledamöter från de olika partierna. Det är ett uppdrag som de får arvode (lön) för. För att bli riksdagsledamot måste man ha blivit utvald av sitt parti och stå med på valsedeln. Riksdagsledamöterna diskuterar och beslutar om viktiga frågor som rör landet. Det är de som bestämmer vad skattepengarna ska användas till och vilka lagar som ska gälla. De kontrollerar också hur regeringen sköter sitt arbete.

Riksdagsledamöterna röstar om olika förslag som regeringen presenterar. Det kan till exempel handla om ett förslag att införa betyg från årskurs 4. I riksdagen kan även enskilda riksdagsledamöter lämna in egna förslag. Det händer att riksdagsledamöter röstar emot förslag från det egna partiet, om de verkligen inte håller med. Eftersom det är 349 ledamöter kan det inte bli oavgjort.

Riksdagshuset ligger i Stockholm. Här arbetar riksdagens ledamöter.

28 SÅ FATTAS BESLUT

Magdalena Andersson är den första kvinnan som har blivit statsminister i Sverige. Hon bildade sin regering i december 2021.

Regeringen

Regeringen styr Sverige och kommer med olika förslag till riksdagen. Det kan till exempel vara förslag på nya lagar eller hur skattepengarna ska användas. När riksdagen godkänner ett förslag ska regeringen se till att det blir genomfört.

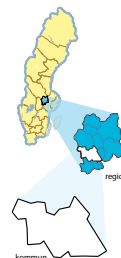
I regeringen ingår ministrar, som är utsedda av statsministern. De har ansvar för olika områden. Utbildningsministern har ansvar för utbildningen i Sverige. Finansministern gör en plan för landets ekonomi och miljöministern har ansvar för frågor om klimatet och naturen.

Kommuner och regioner

Sverige är uppdelat i 290 kommuner. Varje kommun har en mindre "riksdag" som kallas kommunfullmäktige. Kommunen har ansvar för att bland annat skolan, förskolan, biblioteken och räddningstjänsten fungerar. Antalet ledamöter är olika i olika kommuner beroende på hur många som bor där.

Det finns också 21 regioner i Sverige. De har ansvar för bland annat sjukvård och kollektivtrafik. Politikerna som styr där sitter i regionfullmäktige.

De som representerar ett parti i kommun- och regionfullmäktige är ofta fritidspolitiker. Det betyder att de har ett annat jobb, kanske som läkare eller busschaufför, och tar ledigt för att gå på möten och sköta sitt politiska uppdrag.

SÅ FATTAS BESLUT 29

Så fattas beslut

Lärrarledda uppgifter

- Titta på bilden av regeringen på s. 29. Ser ni var statsminister Magdalena Andersson står? (Jämför gärna med våra nordiska grannländer när det gäller kvinnor som utsetts till statsminister, se *Kompletterande fakta* nedan.)
- Är det några fler ministrar som eleverna känner igen? Samtala om att ministrarna ansvarar för olika områden i samhället.
- Regeringen kommer med förslag till riksdagen. Hur går det då till när ett beslut ska fattas? Beskriv med hjälp av texten på s. 28.

Diskussionsfrågor

- Tror ni att besluten kan bli annorlunda när kvinnor har makten som statschefer eller regeringschefer?
- Varför tror ni att riksdag och regering, kommuner och regioner ansvarar för olika områden i samhället?

- Vilka fördelar och nackdelar finns med att kommunen har ansvar för skolan jämfört med om skolan hade varit statlig?

Kompletterande fakta

Fotot på s. 29 är taget 30 november 2021 och visar den nyttillträdde socialdemokratiska regeringen utanför riksdagshuset (motsatta sidan av huset jämfört med bilden på s. 28). Stadsminister och första kvinna på den posten är Magdalena Andersson i främre raden, nr 5 från höger.

I Norge blev Gro Harlem Brundtland första kvinna på statsministerposten år 1981, i Finland var det Anneli Jäätteenmäki 2003, på Island Jóhanna Sigurðardóttir 2009 och i Danmark Helle Thorning-Schmidt 2011. När det gäller statschefer är Margarethe II drottning av Danmark sedan 1972 och på Island var Vigdís Finnbogadóttir den första kvinnan som blev president år 1980.

ORD OCH BEGREPP

Ämnesord: kommun, kommunfullmäktige, regionfullmäktige, fritidspolitiker, riksdag, region, valsedel, riksdagsledamöter, minister, ledamot, kollektivtrafik, politiska uppdrag

Övriga ord: uppdrag, nivåer, arvode, enskild, oavgjort, representera

I Lärarstöd Digital finns för storskärm eller projektor:

- *övning med centrala begrepp på uppslaget*
- *övning med begrepp som hör till riksdag eller regering*
- *uppslaget foton som visningsbilder*
- *interaktiv övning om kommunernas och regionernas ansvarsområden.*

Kopieringsunderlag

9. Vem gör vad?

Uppgifter till hela Koll på Valet

Skrivuppgift: Skicka brev till politiker

Nu vet eleverna hur den demokratiska processen går till och de har kunskap om vilka rättigheter vi har att uttrycka våra åsikter.

Den här uppgiften går ut på att visa exempel på hur eleverna kan delta i den demokratiska processen. Låt eleverna välja en fråga som engagerar dem och skriva ett brev till kommunens politiker.

Börja med att diskutera vad eleverna tycker är viktigt att förändra i sitt närområde eller i skolan. Sammanställ en lista med realistiska förslag. Samtala om hur man skriver argument och gå igenom hur ett brev bör formuleras.

Dela in klassen i mindre grupper och låt dem formulera sina brev. Om ni skickar breven kan det vara intressant att följa upp eventuella svar från politikerna.

Hur får de som ska rösta reda på vad partierna vill?

I uppgiften på **kopieringsunderlag 10** ska eleverna göra en undersökning om var de som ska rösta får tag på information om våra riksdagspartier.

Låt varje elev intervjuar minst en vuxen (över 18 år) om hur de får tag på information om de olika partiernas partiprogram.

Sammanställ intervjuresultaten på tavlan.

Partidebatt

Förberedelse: Arbeta i grupper om fyra. Varje grupp får ett riksdagsparti att arbeta med och någon eller några politiska frågor att undersöka i partiets program, till exempel skolan (betyg, huvudman, friskolor). Skolan är en viktig valfråga. Den är också välbekant för eleverna.

Uppgiften går ut på att utgå från fakta och undersöka hur olika partier argumenterar för sina uppfattningar. På **kopieringsunderlag 11 Partidebatt** finns instruktioner till eleverna hur de ska förbereda sig inför debatten.

Uppgiften fångar även innehåll i svenskämnet, det som handlar om att "resonera och argumentera i olika samtalssituationer och i samband med demokratiska beslutsprocesser" (Lgr22 Svenska 4–6, Tala, lyssna och samtala).

Så här kan tabellen på **kopieringsunderlag 11** användas:

Politisk fråga	<i>Ska det vara betyg i årskurs fyra?</i>
Mitt parti tycker	<i>Rektorn på varje skola ska bestämma om det ska vara betyg från fyran eller från sexan.</i>
Fakta och tankar som stöder mitt partis åsikt (argument)	<i>Flera partier i riksdagen har önskat att det ska bli möjligt att sätta betyg i fyran. Då är det bättre om det är valfritt, för betyg hjälper inte alla elever.</i>
Motståndarsidans åsikt (argument)	<i>Om en elev får betyg blir det tydligare vilken hjälp eleven kan behöva och därför är det bra med tidiga betyg, innan eleven har halkat efter.</i>
Motargument mot motståndarsidans åsikt	<i>Elever kan bli onödigt stressade av betyg. Lärarna kan ändå ta reda på vilken hjälp en elev behöver.</i>

Så här går valdebatten till

Klassen väljer en fråga som alla grupper (partier) ska debattera. Ställ undan stolar och bord från klassrummet så att det finns gott om utrymme i mitten av rummet. Ställ sedan en stol per partigrupp i en ring i mitten. På stolarna ska det under debatten sitta en person från varje partigrupp. (En annan variant är att sätta fram två stolar där två partier åt gången debatterar den valda frågan.)

Utse vem som ska leda debatten (en moderator). Debattledaren ställer frågor och ser till att alla får komma till tals och att reglerna följs.

Regler till eleverna finns på **kopieringsunderlag 11**.

Kopieringsunderlag 1

Demokratins byggstenar

Tabellen är en lista med kännetecken på ett land som är demokratiskt.

1. Välj fyra av kännetecknen och förklara varför just de är viktiga i en demokrati. Skriv i högerspalten.
2. Kryssa över de tre kännetecknen som är kvar och förklara vad som skulle hända i ett land om de slutade att gälla. Skriv i högerspalten.

Byggstenar i en demokrati	Skriv här
Allmän rösträtt (alla som är över 18 år får rösta)	
Lika rösträtt (regeln att varje röst är värd lika mycket)	
Det ska hållas regelbundna val	
Tryck- och yttrandefrihet (våra möjligheter att uttrycka åsikter i massmedia)	
Majoritetsprincipen gäller (att den som får flest röster vinner val och omröstningar)	
Att det finns flera partier att välja på i valen	
Lagar som ger alla människor samma fri- och rättigheter, som ingen får kränka	

Kopieringsunderlag 2

Representativ demokrati

Folket väljer politiker som representerar dem riksdagen.
Det kallas för representativ demokrati.

1. Skriv ner en fördel och en nackdel med representativ demokrati.

Fördel: _____

Nackdel: _____

2. Skulle det fungera att styra en demokrati utan att välja representanter?
Förklara hur du tänker.

3. Vad skulle hända i en demokrati om människor inte ställde upp och lät sig väljas till politiker, alltså folkets representanter?

Kopieringsunderlag 3

Demokrati och diktatur

Sortera in orden i tabellen:

medborgarna bestämmer	Nordkorea
en person bestämmer	
allmänna politiska val	rätt att ha olika åsikter
ett politiskt parti	diktator
Sverige	inte rätt att uttrycka olika åsikter
flera politiska partier	

Demokrati	Diktatur

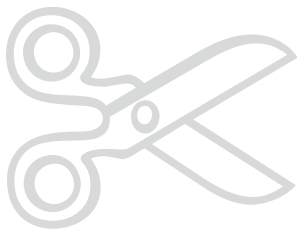
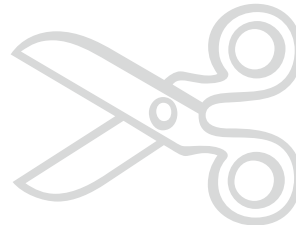

Kopieringsunderlag 4

Från förslag till beslut

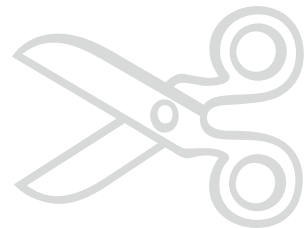
Klipp ut meningarna och lägg dem i rätt ordning.

Förslaget går tillbaka till elevrådet.

Förslaget går ut till klassråd i övriga klasser.

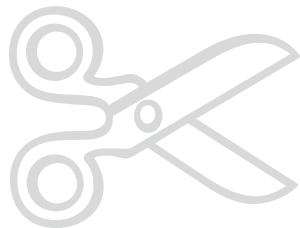
Förslaget genomförs.

Elevrådsrepresentanterna tar förslaget till elevrådet.

Ett förslag kommer från en elev.

Rektorn fattar ett beslut.

Klassrådet diskuterar förslaget.

Kopieringsunderlag 5

Mobilen under skoldagen

Undersök vad andra elever använder sina mobiler till under skoldagen.

Ställ frågorna till minst 10 elever på din skola.

Sätt kryss i rätt ruta.

Sammanställ resultatet i ett stapeldiagram.

Fråga	Lite eller aldrig	Ganska mycket	Mycket
Skolarbete (skriva, räkna, söka fakta, spel i skolarbetet)			
Spel			
Youtube			
Chatta			
Ta kort			
Läsa nyheter			
Kartor			
Lyssna på musik			
Prata i telefon			
Annat			

Kopieringsunderlag 6

Politiska partier – faktafrågor

Svara på frågorna nedan:

1. Vilka politiska partier finns i Sveriges riksdag idag?

2. Kan vem som helst starta ett politiskt parti?

3. Varför är det viktigt att det finns flera politiska partier?

4. Ge två exempel på frågor i samhället där partierna har olika politik.

5. Skriv partiets namn under loggan (bilden) och försök sedan med egna ord beskriva det som partiet tycker är allra viktigast. Ta hjälp av sidan 16.

Kopieringsunderlag 7

Politiska partier – viktiga frågor

Ta reda på mer om våra riksdagspartier.

Vem är partiledare? Vilka tre frågor är viktigast för partiet? Skolan, sjukvården, försvaret, klimatet, kanske företagen eller någon annan fråga?

Parti	Partiledare	Tre viktiga frågor
Vänsterpartiet		
Miljöpartiet		
Social- demokraterna		
Centerpartiet		
Liberalerna		
Moderaterna		
Krist- demokraterna		
Sverige- demokraterna		

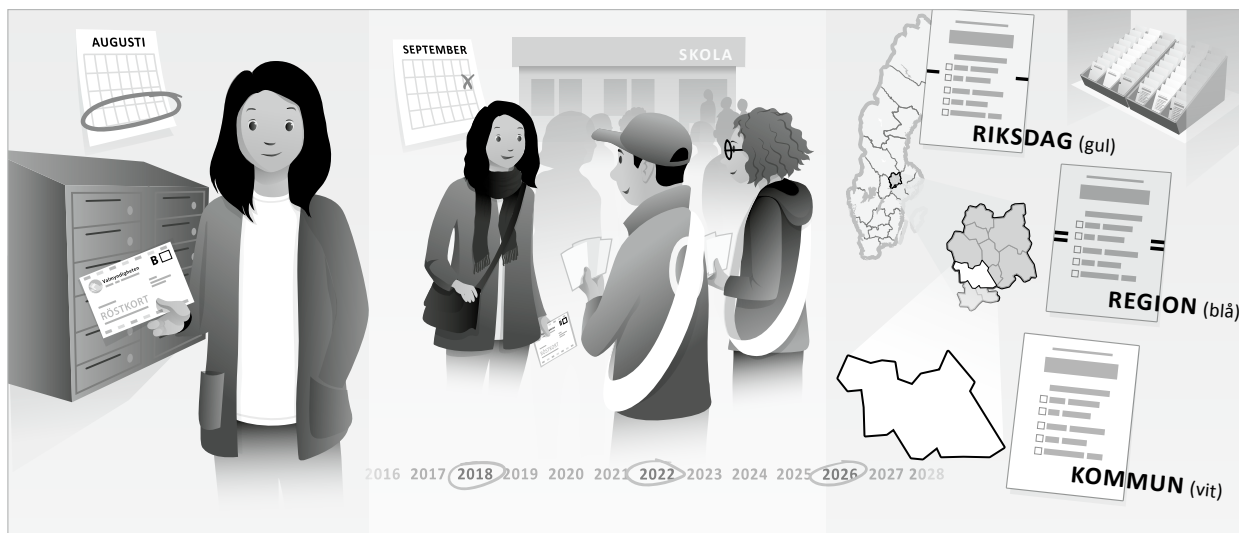

Kopieringsunderlag 8

Hur går det till att rösta?

Titta på bilderna och förklara hur det går till att rösta.

Ta gärna hjälp av sidan 20–21.

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

5. _____

6. _____

Kopieringsunderlag 9

Vem gör vad?

På sidorna 28–29 kan du läsa om regering, riksdag, regioner och kommuner. Men vilka områden har de egentligen ansvar för?

Tänk på att de kan ha flera uppgifter. Fyll i så många du hittar.

	Uppgifter
Regeringen	
Riksdagen	
Region- fullmäktige	
Kommun- fullmäktige	

Kopieringsunderlag 10

Hur får de som ska rösta reda på vad partierna vill?

Du ska ta reda på var vuxna får information om olika riksdagspartier inför valet. Du kan fråga ett äldre syskon, en lärare, mamma eller pappa, farmor, mormor, farfar, morfar eller en annan vuxen som du känner. Du kan göra undersökningen tillsammans med en kompis. Använd frågeformuläret nedan.

Redovisa resultatet i klassen.

Fråga	Ja	Nej
Har du bestämt vilket parti du ska rösta på?		
Åker du till valstugor och talar med politiker?		
Ser du valprogram på tv, som nyhetsprogram, intervjuer, och debatter?		
Lyssnar du på valprogram på radio som nyhetsprogram, intervjuer, debatter?		
Läser du om partier och val i tidningar?		
Läser du om valet på Instagram?		
Läser du om valet på Facebook?		
Läser du om valet på Snapchat?		
Läser du om valet på några andra sociala medier?		
Deltar du i partimöten?		
Läser du på partiernas hemsidor?		
Källkollar du fakta som de olika partierna använder?		

Kopieringsunderlag 11

Partidebatt

Arbetsgång:

1. Läs på och skriv ner fakta om den fråga som klassen valt att debattera.
2. Beskriv vilken åsikt partiet har i frågan.
3. Skriv ner vilka argument som partiet för fram, alltså varför de har åsikten och vilka som kommer att vinna på deras politik.
4. Beskriv motståndarsidans åsikt.
5. Skriv ner motargument mot motståndarsidans åsikt.

Använd gärna tabellen och ha den som stöd under debatten.

Politisk fråga	
Mitt parti tycker	
Fakta och tankar som stöder mitt partis åsikt (argument)	
Motståndarsidans åsikt i frågan	
Motargument mot motståndarsidans åsikt	

Regler

- Debatten börjar när det sitter en person på respektive stol och debattledaren ställer den första frågan.
- De enda som får prata under debatten är de som befinner sig i ringen samt debattledaren. Resten befinner sig utanför och lyssnar.
- Tänk på att låta alla tala till punkt, avbryt inte varandra och visa hänsyn.
- Under debattens gång kan deltagarna lösa av varandra inom partigruppen när någon har argument som kan få debatten att väga över till det egna partiets fördel.
- När man vill byta av någon i ringen (som tillhör samma partigrupp) knackar man den personen på axeln. Alla måste vara inne i ringen minst en gång.

Kopieringsunderlag 12

ORDLISTA

(Ordförklaringarna finns även i appen Alva)

Så funkar demokrati s. 2–3

demokrati: folket bestämmer och har rösträtt och yttrandefrihet

majoritet: de flesta i en grupp eller i ett land

acceptera: finna sig i, leva med

sexuell läggning: bestäms av vilket kön en person blir kär i (samma kön, andra könet eller vilket som)

diskrimineras: att inte bli lika väl behandlad som andra

yttrandefrihet: att rätten att säga vad man tycker är lag i ett land

politiker: person som blivit vald för att vara med och styra landet (kommunen, regionen)

demonstrera: visa vad man tycker genom att samlas och till exempel gå med plakat och hålla tal

medier: till exempel tv, radio och tidningar (information och underhållning)

medborgare: den som räknas till ett land och då har vissa rättigheter (som rösträtt) och skyldigheter (som till exempel militärtjänst)

rösträtt: rätt att rösta i ett val

inkomst: lön eller andra pengar som kommer regelbundet, till exempel varje månad

inflytande: möjlighet att vara med och bestämma

Att styra ett land s. 6–7

regelbundet: med jämna mellanrum, som vart fjärde år

representera: vara ombud för

representativ demokrati: folket väljer politiker som representerar dem i en riksdag

presentera: berätta om (tala om namn på)

diktatur: en eller en liten grupp ledare bestämmer allt i ett land

parti: en grupp med liknande åsikter om politik som man kan rösta på i ett val

diktator: den högsta ledaren i en diktatur

monarki: ett land där statschefen är drottning eller kung

statschef: den som representerar landet

republik: ett land som har en president som statschef

allmänna val: val där alla (över 18 år) har rösträtt

statsminister: chef för regeringen som styr landet

Demokrati i vardagen s. 10–11

skollagen: lag som innehåller bestämmelser om skolan

inflytande: möjlighet att vara med och bestämma

vårdnadshavare: förälder eller annan vuxen som fått ansvar för ett barn

ordningsregler: regler som talar om vad man ska eller inte ska göra

argument: skäl för eller emot något

övertyga: få någon att tycka eller tänka som man vill

skoluniform (s. 12) likadana kläder för alla i en skola

De politiska partierna s. 14–15

partiledare: den som är vald till ordförande i ett politiskt parti

språkrör: talesperson

kongress: möte för alla medlemmar i till exempel ett politiskt parti

kommuner: indelning av Sverige i mindre områden som själva styr över vissa frågor

regioner: större områden (flera kommuner) som styr över sjukvård, bussar och pendeltåg

ordförande: den som har blivit vald till att leda en styrelse, till exempel i en kommun

debatt: diskussion där människor för fram sina åsikter i tur och ordning

ideologi: samlade tankar om vad som är bäst för ett samhälle, politiska idéer

socialism: ideologi där människorna gemensamt ska ta ansvar för att förändra och utveckla samhället

konserveratism: ideologi som vill bevara samhället utan att ändra på något snabbt

liberalism: ideologi som menar att människor i ett samhälle måste ha stor frihet att påverka sitt liv till exempel genom att utbildas, starta företag och handla med varandra

skatt: en del av inkomsten som man betalar till staten, regionen och kommunen och som används till sjukvård, skola och mycket annat

debatt: diskussion mellan personer med olika åsikter

värdering: uppfattning om något, om vad som är bra och vad som är dåligt

medlem: person som tillhör en förening eller grupp
talesperson: person som blivit utsedd att uttala sig för en hel grupp
inspirera: påverka, få någon att känna lust att göra något
valfrihet: att själv kunna välja vilka beslut man vill fatta och hur man vill leva

Från tal till Twitter s. 16–17

förknippa: uppfatta att något hör ihop med något annat
symbolisera: använda bildligt, som en bild för något
slagkraftig: som har stor påverkan
övertyga: få någon att tycka eller tänka som man vill
broschyr: liten tryckt skrift
information: innehåll i det som man säger eller skriver till någon
logga (logotyp): kännetecken för en grupp eller ett företag

Dags att rösta s. 20–21

valhemlighet: att ingen behöver berätta vilket parti man röstar på
röstkort: alla som har rösträtt får ett brev med information om var de kan rösta
valsedlar: lappar för varje parti som ställer upp i valet med namnen på personer som kan väljas
röstmottagare: de som tar emot röstsedlarna och ser till att valet går till på rätt sätt
valurna: behållare där rösterna läggs
kommunfullmäktige: de som valts för att fatta beslut och styra i en kommun
regionfullmäktige: de som valts för att fatta beslut i en region
valdagen: dagen för valet, andra söndagen i september vart fjärde år
förtidsrösta: rösta före själva valdagen (förtidsröstning är möjligt 18 dagar före valdagen)
rösträttsålder: åldern man ska ha för att få rösta i valet, I Sverige: 18 år
vallokal: lokal där man kan rösta
legitimation: ett id-kort eller pass (ett dokument som visar vem man är)
avskärma: skydda någon från att synas
skärm: skydd mot insyn
argumentera: tala om varför man tycker som man gör

Vad händer efter valet s. 24–25

talman: ordförande i riksdagen, ansvarar för att ge uppdraget att bilda regering
regeringen: den grupp som styr Sverige, leds av statsministern

riksdagen: de som valts av svenska folket och som beslutar om förslag från regeringen och riksdagen
oppositionen: de partier i riksdagen som inte stöder regeringens politik
oppositionspartier: de partier som inte röstar på regeringens förslag i riksdagen, ofta gör de egna förslag
kompromissa: komma överens genom att avstå från vissa av sina krav
konflikt: när människor inte kan komma överens
kris: svårt, osäkert läge
majoritet: de flesta i en grupp eller i ett land

Så fattas beslut s. 28–29

kommun: indelning av Sverige i mindre områden som själva styr över vissa frågor
kommunfullmäktige: de som valts för att fatta beslut och styra i en kommun
regionfullmäktige: de som valts för att fatta beslut i en region
fritidspolitiker: de som arbetar med politik vid sidan av sitt vanliga arbete i regioner och kommuner
riksdag: de som valts av svenska folket och som beslutar om förslag från regeringen och riksdagen
region: större områden (flera kommuner) som styr över sjukvård, bussar och pendeltåg
kommuner: landet är indelat i mindre områden som själva styr över vissa frågor
valsedel: lappar för varje parti som ställer upp i valet med namnen på personer som kan väljas
riksdagsledamöter: de som valts till att sitta i riksdagen
minister: de flesta statsråd är ministrar med ansvar för ett område i politiken, till exempel ekonomi, utbildning eller miljö
uppdrag: uppgifter, arbete
nivåer: här: olika steg i landets styrelse, en nivå är kommun, nästa är region och högsta nivån är riksdag och regering
arvode: lön
enskild: en ensam person (här: en ensam riksdagsledamot)
oavgjort: om ett förslag får lika många ja- som nej-röster
ledamot: medlem
kollektivtrafik: olika slags trafik där människor reser tillsammans, till exempel tåg och buss
representera: vara ombud för
politiska uppdrag: de uppgifter som politiker ska göra

HAR DU KOLL PÅ VALET?

Namn: _____

1. a) Para ihop ord och förklaring:

När man väljer representanter till riksdagen kallas det ...

När ett land inte har demokrati kallas det ...

Grupp av människor, som har liknande åsikter i många frågor kan bilda ett ...

Vår kung är vår ...

När ett land har president kallas det för

En man eller kvinna som leder Sveriges regering kallas för ...

statschef

statsminister

representativ demokrati

republik

diktatur

politiskt parti

monarki

b) Skriv en förklaring till ordet som blir över och inte förklaras i listan.

2. Vad betyder det att ett land har yttrandefrihet?

3. Vad betyder det att vi har fria val i Sverige?

4. a) Hur många platser finns det i riksdagen?

b) Hur många måste rösta ja till ett förslag i riksdagen för att förslaget ska få majoritet?

Ringa in rätt svar. 75 125 175

c) Förklara vad majoritet är.

5. Hur gör du om du som elev vill påverka eller ändra något i din skola?

6. Hur gör du om du som barn vill förändra något i samhället, exempelvis att kommunen ska bygga ett nytt badhus? Ge två exempel.

7. Titta på bilden.

- a) Vad händer på bilden?

- b) Vad använder människorna på bilden för frihet?

8. Vad innebär ordet **demokrati**?

Ge tre exempel på vad man har rätt till i en demokrati.

9. Para ihop de politiska partierna i listan med rätt logga.

Socialdemokraterna

Moderaterna

SD

Miljöpartiet

Liberalerna

10. a) Ge exempel på hur politiska partier fungerar.

b) Vad tycker du är den största skillnaden mellan partier till höger och partier till vänster? Kom på två saker och förklara varför du tycker det.

FACIT

Demokratins byggstenar (Kopieringsunderlag 1)

Exempel på tänkbara svar, många fler svar är möjliga.

Byggstenar i en demokrati	Varför är byggstenen viktig i en demokrati?
	Vad skulle hända om byggstenen togs bort?
Allmän rösträtt (alla som är över 18 år får rösta)	Genom att alla får rösta i politiska val kan folket bestämma vem som får makten.
	Om några inte har rösträtt skulle de vara utanför och inte kunna påverka vem som ska styra landet.
Lika rösträtt (regeln att varje röst är värd lika mycket)	Om allas röst är lika mycket värd, har alla chans att påverka lika mycket.
	Om inkomst, ålder, hudfärg bestämmer hur mycket rösten är värd blir vissa diskriminerade
Det ska hållas regelbundna val	Folket i ett land ska veta när valen hålls och hur länge en regering har makten.
	Ledare eller regeringar skulle själva bestämma om de vill ha kvar makten och när folket får rösta.
Tryck- och yttrande-frihet (våra möjligheter att uttrycka åsikter i massmedia)	Vem som helst kan säga eller skriva om det de tycker är viktigt, till exempel i frågor som handlar om hur samhället fungerar.
	Bara de som håller med dem som har makten kan tala öppet. Tv-kanaler och tidningar som inte håller med de som styr kan förbjudas.
Majoritetsprincipen gäller (att den som får flest röster vinner val och omröstningar)	De som tycker annorlunda måste acceptera resultatet.
	Det är svårt att hitta på något annat sätt för att fatta beslut. Risken är man inte kan besluta något alls om alla måste vara överens.
Att det finns flera partier att välja på i valen	Flera partier gör att människor med olika åsikter kan påverka samhället.
	Om det bara finns ett parti blir det svårt att ha andra åsikter än de som har makten.
Lagar som ger alla människor samma fri- och rättigheter, som ingen får kränka	Allas åsikter ska vara lika mycket värda (Varken ålder, hudfärg, utbildning, sexuell läggning, kön eller pengar ska spela roll.)
	Utan lagar som ger människor samma rättigheter finns stor risk att olika grupper blir diskriminerade.

Representativ demokrati (Kopieringsunderlag 2)

1. Skriv ner en fördel och en nackdel med representativ demokrati.

Fördel: De som är representanter kan lägga all sin tid på politik och de som blir representerade kan arbeta med annat.

Nackdel: En nackdel kan vara att man lämnar över politiken helt till representanterna och tänker att de sköter politiken.

2. Skulle det fungera att styra en demokrati utan att välja representanter?

Många svar är möjliga. En idé som kan komma upp är att alla kan rösta i fler frågor direkt hemifrån med teknikens hjälp.

3. Vad skulle hända i en demokrati om människor inte ställde upp och lät sig väljas till politiker, alltså folkets representanter?

Då finns en risk att demokratin inte lever vidare.

Demokrati och diktatur (Kopieringsunderlag 3)

Demokrati	Diktatur
medborgarna bestämmer	en person bestämmer
flera politiska partier	ett politiskt parti
allmänna politiska val	diktator
rätt att ha olika åsikter	inte rätt att uttrycka olika åsikter
Sverige	Nordkorea

Från förslag till beslut (Kopieringsunderlag 4)

1. Ett förslag kommer från en elev.
2. Klassrådet diskuterar förslaget.
3. Eleverårsrepresentanterna tar förslaget till eleverrådet.
4. Förslaget går ut till klassråd i övriga klasser.
5. Förslaget går tillbaka till eleverrådet.
6. Rektorn fattar ett beslut.
7. Förslaget genomförs.

Politiska partier, faktafrågor (Kopieringsunderlag 6)

1. Vilka politiska partier finns i Sveriges riksdag idag?
(Före riksdagsvalet 2022: V, S, MP, C, L, M KD, SD)
2. Kan vem som helst starta ett politiskt parti?
Ja, men för att ställa upp i riksdagsvalet måste man ha rösträtt.
3. Varför är det viktigt att det finns flera politiska partier?
Eftersom människor har olika tankar om samhället och anser att olika frågor är viktiga.
4. Ge två exempel på frågor i samhället där partierna har olika politik.
Förslag: Hur höga skatterna ska vara, hur viktigt det är att kunna välja mellan olika skolor.
5. Skriv partiets namn under loggan (bilden) och försök sedan med egna ord beskriva det som partiet tycker är allra viktigast. Ta hjälp av sidan 16.

Liberalerna	Socialdemokraterna
Utbildning	Att betala gemensamt
Sverigedemokraterna	Vänsterpartiet
Minskad invandring	Rika ska betala mer
Moderaterna	Kristdemokraterna
Fler arbeten	Vård och trygghet
Miljöpartiet	Centerpartiet
Klimat, miljö	Bra i hela landet

Politiska partier – viktiga frågor (Kopieringsunderlag 7)

Många svar kan vara rätt – i facit finns förslag

Parti	Partiledare	Tre viktiga frågor
Vänsterpartiet	Nooshi Dagostar	Minska skillnader mellan rika och fattiga, inga vinster på att driva skolor och sjukvård, flyktingar bör få hjälp av Sverige
Miljöpartiet	Per Bolund Märta Stenevi	Miljö och klimat är viktigast, annat viktigt är jämlikhet mellan kvinnor och män och flyktingars rättigheter.
Socialdemokraterna	Magdalena Andersson	Jobb till alla, sjukvården och skolan ska vara lika för alla, samhället ska vara starkt och tryggt
Centerpartiet	Annie Lööf	Jobb måste finnas i hela landet, det ska vara enkelt att starta och driva företag och det ska råda jämlikhet mellan kvinnor och män
Liberalerna	Johan Pehrson (i boken Nyamko Sabuni)	Utbildning, samma frihet och rättigheter för kvinnor och män, låga skatter är bäst, att ha jobb är viktigt
Moderaterna	Ulf Kristersson	Låga skatter ska ge fler jobb, samhället ska bekämpa brott, människor ska kunna välja mycket själva
Kristdemokraterna	Ebba Busch	Familjer och pensionärer är viktiga. Vården måste fungera bra, människor ska kunna välja mycket själva
Sverigedemokraterna	Jimmie Åkesson	Färre flyktingar, hårdare straff för brott, svenska traditioner ska bevaras

Hur går det till att rösta? (Kopieringsunderlag 8)

1. Ett röstkort kommer på posten till alla som får rösta.
Där står det var man kan rösta.
2. På valdagen går man till val-lokalen och har sin legitimation med sig.
3. I val-lokalen finns valsedlar för de stora partierna som gäller tre val – för kommunval vita, för regionval blå och för riksdagsval gula.
4. Man får ett kuvert till varje val, där man sedan lägger valsedlarna. När man gör det går man in bakom en skärm.
5. Sedan lämnar man de tre kuverten med valsedlar i till röstmottagaren, visar legitimationen och blir avprickad i en röstlängd.
6. På kvällen när vallokalerna har stängt räknas alla röster och nästa morgon vet man hur valet har gått.

Vem gör vad? (Kopieringsunderlag 9)

	Uppgifter
Regeringen	Kommer med förslag till riksdagen till exempel lagar Ser till att genomföra det som riksdagen har beslutat Ministrarna i regeringen ansvarar för olika områden, till exempel ekonomi (finansministern) eller utbildning (utbildningsministern).
Riksdagen	De som valts till riksdagen diskuterar och beslutar om viktiga frågor som rör landet, alltså hur skatten ska användas och vilka lagar som ska gälla. Riksdagsledamöterna röstar om förslag från regeringen och kan också lämna in egna förslag.
Region-fullmäktige	Ansvarar för sjukvård och kollektivtrafik i en region.
Kommun-fullmäktige	Ansvarar för förskola, skola, bibliotek, räddningstjänst och äldreomsorg i en kommun.

Har du koll på VALET?

1. a) När man väljer representanter till riksdagen kallas det *representativ demokrati*.
När ett land inte har demokrati kallas det *diktatur*.
Grupp av människor, som har liknande åsikter i många frågor kan bilda ett *politiskt parti*.
Vår kung är vår *statschef*.
När ett land har president kallas det för *republik*.
En man eller kvinna som leder Sveriges regering kallas för *statsminister*.
- b) Monarki kallas ett land som har en kung eller drottning som statschef.
2. Yttrandefrihet betyder att alla har rätt att säga vad de tycker, också när de tycker annorlunda än de som styr landet.
3. Fria val i Sverige betyder att alla svenskar som fyllt 18 år väljer vilka politiker som ska ha makten.
4. a) Riksdagen har 349 platser.
b) Minst 175 måste rösta ja för att det ska bli majoritet för ett förslag.
c) Majoritet betyder att det blir som de flesta röstar.
De som inte får majoritet får acceptera resultatet.
5. Förslag: En elev kan ta upp en fråga på klassrådet och elevrådsrepresentanten kan ta med sig frågan till elevrådet. Om tillräckligt många håller med kan frågan så småningom bli ett beslut som rektorn tar.
6. Förslag: Ett barn, som ju inte har rösträtt, kan kontakta politiker i kommunen och ge förslag på till exempel ett badhus. Barn kan skriva insändare i tidningen och ordna demonstrationer för att uttrycka åsikter.
7. a) Bilden visar Greta Tunberg och skolstrejk för klimatet.
b) De använder yttrandefriheten.
8. Förslag: Demokrati betyder folkstyre. I en demokrati ska det hållas fria val, rösträtten ska vara lika för alla eftersom alla åsikter ska vara lika mycket värda, det ska vara yttrandefrihet.
9. Socialdemokraterna ros Miljöpartiet maskros
Moderaterna M Liberalerna L
SD blåsippa
10. a) Förslag: De som röstar på samma parti tycker lika om om hur samhället ska fungera och utvecklas. Det finns åtta riksdagspartier och många små partier. Den som vill får starta ett parti. Partierna är föreningar som väljer ordförande och ordnar möten för medlemmarna. Där kan man ta upp frågor som man tycker är viktiga.
- 10 b) Förslag: Partier till vänster tycker att skatterna ska användas för att samhället ska kunna driva skolor och sjukvård som är lika för alla. De bygger på en ideologi som kallas socialism.
Partier till höger tycker att skatterna ska vara låga och att människor ska kunna välja vård och skola och hur de vill använda pengarna. De bygger på ideologierna liberalism eller konservatism.

KOLL PÅ Valet 4–6

LÄRARGUIDEN

Caroline Lindfors

Koll på Valet är ett smakprov ur Koll på Samhället 4–6 som utkommer 2023.

